

Einar Már Guðmundsson

Prologus

Det er ikke hver dag, at man møder aldrende fødselsdagsbørn, som ifølge sagens natur har set meget og rejst vidt omkring, men ikke desto mindre har livet foran sig. Dette er imidlertid realiteten, nu hvor vi fejrer hundredåret for Foreningen Norden, som dog ikke lader sig påvirke af jubilæet på anden måde end ved bare at bruge det som en anledning til at fortsætte sit virke.

Tiden er lang, vejen lang og bugtet, og gode ting sker langsomt. Jeg vælger at hilse fødselsdagsbarnet med følgende ord:

Hvor du end færdes, efterlader du dig et spor af ord, begivenheder, hvorom der kan fortælles, og vender du om, dannes et nyt spor, selv om stilheden sluger hvert ord og vinden dækker sporene med støv.

Ganske vist hviler historien som en skygge på vore skuldre, århundrederne, ordene og hele tidens mørke, men den er også lyset, hvori vi bader, det skær, som morgenens stråler efterlod, da det blev aften.

Omgivet af ord, klipper og hav, står øboen op og undrer sig over den skygrå dag. Hvor verden hinsides havet dog er lys og smuk! I fjerne slotte bor de syv underværker.

Han ror over havet og vandrer fra land til land, men underværkerne i de fjerne slotte er ikke betydeligere end underne i de grå skyer og i de sorte klipper.

Og øboen vender om, rejser over de mægtige have, nu med afstanden som del af sindets bagage.

...

Jeg støtter mig her til et digt, jeg har skrevet, men det udtrykker på mange måder kernen i den tanke, som har båret de nordiske lande oppe, vore samfund, vore liv og vor kultur. Vi drager ud, lærer af andre og kommer atter hjem, og fordi vi vil drage ud og rejse vidt omkring og se mangt og meget, finder vi det også selvfølgelig, at vore døre står åbne for andre.

Dette stemmer smukt overens med den gamle visdom i *Hávámál* eller *Den Højes Ord*, hvor det hedder: "Heimskur er sá sem heima situr" / "Den er dum, som bliver siddende hjemme." På islandsk henviser ordet heimskur til den, der sidder hjemme og ikke drager nogen steder hen. En sådan person belønnes med snæversynethed og indskrænkethed, og han eller hun holdes eller holder sig selv fast i de lænker, som dannes af et stivnet tankesæt. Ordet "dum" på de skandinaviske sprog har på lignende vis rødder i den latinske glose "domicile", og den oprindelige betydning er den samme.

Selv om vi sejler gennem samtiden og flyver ind i fremtiden, har vi altid fortiden med i bagagen. Den ligger under en køje i verdens kahyt og sniger sig forbi tidens toldbetjente. Stundom blæser den styrke i folk og ægger dem til fremskridt, og stundom bliver den brugt til at slå folk oven i hovedet med til gavn for stagnation og reaktion.

Nogle gange er verden rigtig. Nogle gange er verden forkert. Vi lever i to verdener, fortiden og nutiden, og ser man nærmere efter, viser det sig, at meget i fortiden endnu står urokket på samme måde som da digteren sagde: Alle tider er evigt til stede. *All times are eternally present.*

Da Halldór Laxness beskrev Snorri Sturlusons fortællekunst i *Heimskringla*, sagde han: "Sørøvere, bønder og konger fra afsides dale på verdens yderste rand i det fjerne nord stiger, store og vældige, op af deres usandsynlige oldtidsnat og stemmer panden mod himmelhvælvet", og her beskriver han ikke kun kongesagaernes stof, men også metoden, hvormed man fortæller historier.

William Heinesen sammenlignede Færøerne med et sandskorn på gulvet i en balsal, men gransker du sandskornet i et forstørrelsesglas, ser du hele verden. Tal ikke om store nationer og små nationer, udkanter, verdenshjørner og periferier. Jorden er en kugle; midten hviler under dine fødder og følger dig, uanset hvor du bevæger dig hen.

Om det samkvem mellem os her i nord, som senere fik navnet nordisk samarbejde, handlede i sin tid skandinavismen og folkeoplysningen, og hertil kan Foreningerne Norden føre deres rødder tilbage. Da tankegangen blev udvidet til hele Norden, blev

den nordisk, men det var folkeoplysningen, der lagde grunden til det høje kulturelle niveau, som hersker i de nordiske lande.

Det kulturelle niveau danner så igen basis for velfærden og den sociale mobilitet og mangfoldighed, som kendetegner vore samfund. Vi behøver ikke at rejse langt for at se, at det at kunne læse ikke er så selvfølgelig en ting, som vi har vænnet os til. Eller som der står i vore officielle dokumenter: "Nordisk samarbejde bygger på fælles værdier, såsom en tradition for åbenhjertig debat og tolerance, og på nationernes fælles interesser."

Det er ofte mærkeligt at tænke på, at vi indbyggere i Norden ikke er ret mange flere end indbyggerne i verdens største byer. Vi er omtrent lige så mange som borgerne i Sao Paulo i Brasilien og Beijing i Kina, men de nordiske landes økonomi er den trettendestørste i verden. Ikke desto mindre er der kun kort vej tilbage til en fortid, hvor der herskede stor fattigdom, og denne fattigdom findes endnu. Der er ikke mange generationer til Pelle Erobreren og Salka Valka, og vi må altid være på vagt, når nogen går til angreb på de landvindinger, som der blev kæmpet for.

Det er på denne måde, at der bliver højt til loftet og god plads mellem væggene, at samfundene bliver åbne og frie, og det i et sådant omfang, at man mange steder i verden betragter dem som forbilleder. Og hvis vi er gode forbilleder, viser det, at der er noget, som vi har gjort på den rigtige måde, men også, at der mange steder findes brodne kar. Vi eksporterer ikke vore samfund, men forbyder på den anden side heller ikke nogen at følge et godt eksempel, øge ligheden og give borgerne lige muligheder.

Her har Foreningerne Norden lagt et tungt lod i vægtskålen. En lang række nordiske græsrodsorganisationer indledte deres samarbejde allerede i slutningen af det 19. århundrede, og græsrodssamarbejdet udgør den dag i dag en af foreningernes grundpiller. De første årtier stod foreningerne for en mangesidet virksomhed. De udgav bøger og tidsskrifter, stod for udveksling af lærere og elever, skolerejser, foredrag, kurser, koncerter, kunststillinger med mere.

Det siger næsten sig selv, at en af Foreningerne Nordens første opgaver var at udgive en sangbog med tekster og melodier fra hvert land, og endnu i dag flokkes de

nordiske landes ungdom på koncerter og festivaler, mødes ved litterære seminarer, og unge mennesker får arbejde i hinandens lande.

Foreningen Norden blev oprettet i Danmark, Norge og Sverige i 1919, på Island i 1922 og i Finland i 1924. Nu er der gået hundrede år. På trods af sin høje alder er fødselsdagsbarnet sprællevende, og det er bemærkelsesværdigt, så mange af dets hjertesager der er blevet til virkelighed. Listen over dem ville blive lang, men hovedsagen er, at vi intetsteds er færdige, selv om jeg slutter min tale her.

NORDEN ER I ORDEN!

Oversat fra islandsk af Erik Skyum-Nielsen